

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЮ ПЕДАГОГІЧНОЮ ОСВІТОЮ

PECULIARITIES OF MANAGEMENT OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION

Стаття присвячена одній з актуальних проблем реформування освіти України, а саме модернізації управління післядипломною педагогічною освітою в контексті реалізації нової концепції української школи. На основі аналізу робиться висновок, що управління галуззю спрямоване на формування та реалізацію державної політики, розроблення правових, організаційних, фінансових засад функціонування системи і представлено відповідними уповноваженими органами. Здійснено аналіз понять «управління системою освіти» та «освітня політика», пропонується авторське формулювання поняття «управління післядипломною педагогічною освітою» у широкому розумінні та вузькому значенні. Поліаспектний аналіз організаційних механізмів управління освітою дозволяє виокремити позитивні та негативні аспекти, визначити шляхи подолання останніх та етапи формування освітньої політики в контексті модернізації управління післядипломною педагогічною освітою в Україні. У контексті загального реформування системи освіти України увага зосереджується на визначенні основних принципів, пріоритетних завдань та напрямів діяльності конкретно закладів системи післядипломної педагогічної освіти, оскільки саме дана галузь, забезпечуючи підвищення професійної компетентності та конкурентоспроможності вчителів у сучасних ринкових умовах, виконує стратегічні завдання модернізації системи освіти в цілому та вирішення суперечностей між:

- 1) традиційною консервативністю як системи освіти у цілому, так і окремих педагогів зокрема, та необхідністю запровадження інноваційних технологій у контексті викликів сучасності;
- 2) традиційною централізацією управління та необхідністю розширення повноважень регіонів у питаннях визначення пріоритетів освітньої політики, реалізації власних освітніх програм та фінансуванні навчальних закладів;
- 3) збереженням управлінської вертикалі та залученням до вирішення питань освітньої сфери громадських, неурядових організацій, батьків;
- 4) необхідністю оновлення системи управління освітою та недостатнім рівнем підготовки адміністративно-управлінського персоналу навчальних закладів;
- 5) наявною системою підготовки педагогів у вищих навчальних закладах та вимогами до вчителя з боку держави, суспільства, батьків, учнів тощо.

Акцентовується увага на тому, що післядипломна педагогічна освіта сьогодні має стати основою формування неперервної системи освіти впродовж життя для всіх педагогів регіону. Така система не може будуватися на основі принципів дискретної освіти, які застосовувалися в післядипломній освіті до останнього часу. Вона вимагає виходу післядипломної освіти за межі інституційної обмеженості та інтеграції в освітній процес, який здійснюється в навчальних закладах. Сучасна післядипломна освіта можлива лише на основі поєднання власне

системи післядипломної педагогічної освіти та самоосвіти педагогів у процесі здійснення професійних обов'язків, тобто йдеться про створення неперервної системи самоосвіти педагогів із використанням організуючо-координуючого потенціалу структур післядипломної освіти.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, управління системою освіти, освітня політика, організаційні механізми управління освітою.

The article is devoted to one of the most pressing challenges which deal with reforming the educational of Ukraine, namely modernizing management of postgraduate pedagogical education in the context of implementation of the new Ukrainian school concept. Based on the analysis concluded that its management is aimed at forming and implementing public policy, developing legal, organizational, financial foundations and presented by the system of authorized bodies. The analysis of such concepts as "management of the educational system" and "educational policy" was treated. The author's formulation of such concept as "management of postgraduate pedagogical education" in broad and narrow senses was proposed. Comprehensive analysis of organizational mechanisms of educational management allows us to distinguish positive and negative aspects, to determine ways of overcoming the latter, stages of educational policy forming in the context of modernization of postgraduate pedagogical education management in Ukraine. Regarding the overall reform of the educational system in Ukraine, we focus on defining the basic principles, priorities and directions of activity held by institutions of postgraduate pedagogical education in particular, since improving professional teachers' competence and competitiveness under modern market conditions, this sector performs strategies in general, and resolves the contradictions between:

- 1) traditional conservatism of education system as a whole and individual educators in particular and the need to introduce innovative technologies in the context of modern challenges;
- 2) traditional management centralization and the need to expand the powers of regions in determining priorities for educational policy, implementing their own educational programs and financing educational institutions;
- 3) preservation of the management vertical and involvement public and/or non-governmental organizations as well as parents in the issues of educational sphere;
- 4) the need to update the education management system and the insufficient level of training of administrative and management staff in educational institutions;
- 5) existing system of teacher training in higher education institutions and requirements for teachers from the state, society, parents, students, etc.

Attention is drawn to the fact that today postgraduate pedagogical education should be the basis to form a lifelong educational system for all teachers in the region. Such system cannot be created on the principles of discrete education that were applied in postgraduate education until recently. It requires postgraduate education to expand

УДК 37. 013 (05)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-2-23>

Швидун В.М.,

канд. пед. наук, доцент,
заступник декана факультету підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія
неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

beyond institutional limitations and integrate into the educational process carried out in academic institutions. Modern postgraduate education is possible only on the basis of combining the system of postgraduate pedagogical education and teacher's self-education in the process of professional duties, that is, the creation of a continuous

system of teacher's self-education with the use of organizing and coordinating potential of postgraduate structures.

Key words: *postgraduate pedagogical education, management of the educational system, educational policy, organizational mechanisms of education management.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти в контексті реалізації нової концепції української школи є одним із компонентів загального процесу реформування, який має здійснюватися в Україні відповідно до мети побудови соціально зорієнтованої, демократичної держави з інноваційним типом економіки та перетворенням знань у головний фактор її розвитку. Виходячи з даної тези, маємо критично розглянути існуючу систему післядипломної педагогічної освіти, яка на даний час потребує законодавчого та організаційного становлення, створення нової концепції, вдосконалення механізмів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових публікацій свідчить, що питання особливостей управління освітою розглядаються, зокрема, в роботах Н. Акінфієвої, А. Владімірової, В. Вікторова, В. Журавського, В. Кукліна, С. Белякова, В. Лазарева, В. Луначека, В. Огаренка, В. Полонського, О. Скідіна та інших учених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи значний доробок науковців у дослідження питання управління освітою, вважаємо доцільним продовжити аналіз особливостей управління післядипломною педагогічною освітою як окремою галуззю освіти.

Мета статті. Мета даної статі полягала у здійсненні аналізу понять «управління освітою», «освітня політика» з акцентуванням уваги на особливостях управління післядипломною педагогічною освітою та авторським формулюванням поняття «управління післядипломною педагогічною освітою», визначенні основних принципів та напрямів діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Особливості управління післядипломною педагогічною освітою визначаються як загальними ознаками державної освітньої політики, яка проводиться в Україні, так і спеціальними нормативними документами, організаційною структурою, фінансово-економічним механізмом, які стосуються безпосередньо системи післядипломної педагогічної освіти.

Термін «управління системою освіти» («політика в галузі освіти», «державна освітня політика») в науковій літературі використовується з 1960-1970 років і пов'язаний із тим значенням в економічному та соціальному розвитку будь-якої держави, яке має освіта, і відповідно, тією увагою, що має приділятися її розвитку на державному

рівні. Так, наприклад, існує думка, що пріоритетність розвитку системи освіти багатьма країнами світу пов'язане з переходом людства від індустріального до постіндустріального суспільства; раціоналізацією професійної діяльності людини; посиленням зв'язку культури й освіти, ментальності й освіти як способу збереження та розвитку цивілізованості окремих держав; альтернативним характером розвитку самого освітнього процесу, його комплексністю, системністю і структурованістю змістового та організаційного порядку; необхідністю забезпечення загальнолюдських потреб освітньої діяльності; збагаченням досвідом надання освітніх послуг; інформатизацією громадського життя в цілому; інноваційним розвитком системи [1, с. 11-12].

У роботах дослідників зустрічаються різні трактування поняття «освітня політика». Зокрема В. Куклін та С. Беляков вважають, що освітня політика є складовою частиною політики держави та сукупністю теоретичних ідей, цілей, і завдань, практичних заходів розвитку освіти [5, с. 14].

«Освітня політика – це передусім політика, що забезпечує розвиток і функціонування системи освіти. Вона спрямована на забезпечення суспільства знаннями, необхідними для суспільного розвитку», – стверджує В. Журавський [2, с. 20].

Ми поділяємо точку зору В. Лазарева, який переконаний, що організаційні механізми системи управління освітою на сучасному етапі абсолютно неадекватні умовам розвитку суспільства. Вчений виділяє механізми управління функціонуванням освіти та механізми управління розвитком освіти, наголошуючи на тому, що для механізмів управління функціонуванням освіти характерними залишаються недостатня цілеспрямованість та результативність, тобто реактивний тип управління, коли механізми управління включаються лише тоді, коли не прийняти рішення неможливо [6, с. 9-12].

Відзначимо, що централізоване управління системою освіти має свої переваги, але не дозволяє швидко, адекватно реагувати на виклики сучасності, оскільки узгодження у всіх інстанціях вертикалі управління інколи відбирає дуже багато часу.

Ще однією проблемою, на нашу думку, є прийняття рішень на рівні центральних органів управління без проведення серйозної підготовчої роботи (формування сукупності можливих альтернативних цілей, проведення їх аналізу, здійснення якісного та кількісного опису цілей, вилучення на всіх рівнях структуризації малоефективних

та не забезпечених достатніми ресурсами цілей, встановлення терміну реалізації, визначення їх пріоритетів), тобто превалюючим досить часто залишається інтуїтивний підхід до прийняття управлінського рішення (без порівняння альтернатив і навіть без розуміння ситуації, на підставі осяяння або прозріння).

В Україні досить часто освітня політика пов'язана з необхідністю трансформації українського суспільства в контексті викликів нового тисячоліття. При цьому необхідно як орієнтуватися на позитивні досягнення міжнародного співтовариства, так і не забувати національні традиції, напрацювання українських вчених. Сталий розвиток суспільства в цілому та освіти зокрема, на нашу думку, можливий лише за умови забезпечення на рівні держави зваженої освітньої політики.

Концептуальні напрями модернізації парадигми управління освітою аналізуються В. Огаренком [7]. У цілому поділяючи погляди вченого, вважаємо, що подальше реформування освітньої галузі у цілому та системи управління освітою в Україні зокрема має відбуватися за умови поєднання зусиль, ідей як із боку державних органів, так і з боку громадськості. Реальні позитивні реформи в нашій країні можливі лише після визнання освіти пріоритетним напрямом розвитку країни з відповідним матеріально-технічним забезпеченням із боку держави та активною діяльністю громадськості щодо конструювання можливих найбільш ефективних проектів розвитку галузі.

Виходячи із вищевідзначеного, констатуємо, що формування освітньої політики передбачає такі етапи:

- 1) визначення мети та завдань;
- 2) формулювання кінцевого та проміжних результатів (з визначенням конкретних термінів);
- 3) розроблення інструментарію (методів, форм, засобів діяльності);
- 4) експертиза;
- 5) визначення кола учасників (організація, кадри);
- 6) проведення експерименту (локального, масштабного);
- 7) моніторинг результатів експерименту;
- 8) апробація результатів (впровадження в інших установах).

Відповідно до мети освітньої політики в Україні створена законодавча база та організаційна структура післядипломної педагогічної освіти як складової частини освітньої системи у цілому, яка координується Міністерством освіти і науки України.

Післядипломна педагогічна освіта сьогодні має стати основою формування неперервної системи освіти впродовж життя для всіх педагогів регіону. Така система не може будуватися на основі принципів дискретної освіти, які застосовувалися в післядипломній освіті до останнього часу. Вона вимагає виходу післядипломної освіти за межі інституційної

обмеженості та інтеграції в освітній процес, який здійснюється в навчальних закладах. Сучасна післядипломна освіта можлива лише на основі поєднання власне системи післядипломної педагогічної освіти та самоосвіти педагогів у процесі здійснення професійних обов'язків, тобто йдеться про створення неперервної системи самоосвіти педагогів із використанням організуючо-координуючого потенціалу структур післядипломної освіти.

Система післядипломної педагогічної освіти, сформована в Україні, діє на основі таких принципів:

- 1) науковості, гуманізації, демократизації, єдності, комплексності, диференціації, інтеграції, безперервності, модульності, індивідуалізації, наскрізності;
- 2) зв'язку із процесами ринкових перетворень, різних форм власності і господарювання;
- 3) орієнтації на актуальні та перспективні сфери трудової діяльності згідно з попитом на ринку праці;
- 4) відповідності державним вимогам та освітнім стандартам [3].

На основі аналізу розвитку управління післядипломною освітою як системою із притаманними їй ознаками – сукупністю елементів, пов'язаних зв'язками, певною організацією, інтегрованими властивостями, В. Коваленко формулює визначення поняття «державне управління післядипломною освітою» таким чином: «Державне управління післядипломною освітою – це здійснювана на законодавчих засадах владно-розпоряджувальна діяльність щодо реалізації державної політики у сфері післядипломної освіти та забезпечення адекватності її функціонування стрижневим цілям розвитку суспільства» [4, с. 175]. У цілому погоджуючись із даним визначенням, пропонуємо авторське формулювання поняття «управління післядипломною педагогічною освітою».

Управління післядипломною педагогічною освітою у широкому розумінні – це діяльність держави, спрямована на підвищення професійної компетентності педагогів як ключового фактору оновлення змісту освіти та технологій навчання, узгодження їх із сучасними потребами розвитку країни, розроблення правових, організаційних, фінансових засад функціонування системи післядипломної педагогічної освіти.

У вузькому значенні управління післядипломною педагогічною освітою розглядається нами як система органів, що здійснюють виконавчо-розпорядчі дії у сфері післядипломної освіти на засадах централізації, демократизації, науковості з метою адекватного та ефективного реагування на зміни в розвитку суспільства, забезпечення реалізації державної освітньої політики.

Управління післядипломною педагогічною освітою зорієнтоване на виконання навчальними закладами даної системи пріоритетних завдань у контексті модернізації системи освіти України, зокрема:

1) задоволення потреб навчальних закладів у кваліфікованих кадрах та гнучке реагування на зміни, що відбуваються у суспільстві;

2) забезпечення умов для постійного підвищення кваліфікації фахівців, безперервного розвитку потенціалу кожного спеціаліста, його інтелектуального та загальнокультурного рівня, отримання професійно необхідних знань та вмій;

3) забезпечення одержання нової кваліфікації, нової спеціальності на основі раніше здобутої в закладах освіти і досвіду практичної роботи, поглиблення професійних знань та вмій за фахом;

4) упровадження гнучкої системи безперервної освіти та самоосвіти громадян, забезпечення освіти дорослих упродовж усього життя [3].

На даний час сформована в Україні система післядипломної педагогічної освіти характеризується наявністю певної організаційної структури, упорядкованої сукупності навчальних закладів та методичних установ, основними функціями яких є: вдосконалення науково-теоретичної і методичної підготовки, професійної майстерності, розширення загального культурного рівня працівників шкіл, позашкільних закладів та органів управління освітою.

Особливості управління післядипломною педагогічною освітою визначаються основними напрямками діяльності навчальних закладів системи і мають бути зорієнтовані на:

1) освітню діяльність із метою забезпечення підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

2) запровадження гнучкої системи безперервної освіти працівників галузі, яка має не меті їх адаптацію до професійної діяльності в умовах швидкої зміни соціально-економічних відносин;

3) забезпечення оптимальної періодичності та термінів навчання з урахуванням встановленого порядку атестації фахівців;

4) упровадження інноваційних педагогічних технологій, передового вітчизняного й зарубіжного досвіду з питань управління освітою та безперервної освіти в усіх її ланках;

5) розроблення базових вимог до освітнього і професійного рівня керівників установ і закладів освіти, методичних працівників, здійснення науково-методичного забезпечення перевірки їх професійної підготовки (тестування, атестація);

6) розроблення та впровадження різноманітних форм курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

7) підготовку наукових, методичних, експертних рекомендацій щодо формування резерву управлінських кадрів освіти та його навчання;

8) проведення фундаментальних, пошукових та прикладних наукових досліджень із проблем розвитку освіти, участь у виконанні державних, галузевих та регіональних цільових наукових програм, у тому числі за державним замовленням та

госпрозрахунковими договорами з установами, навчальними закладами, організаціями;

9) виконання умов державного контракту та інших угод щодо підготовки фахівців із вищою освітою;

10) підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів для системи післядипломної освіти;

11) надання методичної, інформаційної, консультативної допомоги вищим навчальним закладам; інститутам післядипломної освіти з питань підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів;

12) надання платних освітніх, експертних, видавничих, інформаційних та інших послуг.

В управлінні системою післядипломної педагогічної освіти доцільно реалізовувати такі принципи:

1) ініціативи й активності всіх учасників навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти;

2) максимальної інтеграції, диференціації змісту підвищення кваліфікації та професійної діяльності слухачів у відповідності з освітньо-професійними програмами і вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик до посад;

3) поглиблення змісту навчальної інформації, раціонального її ущільнення;

4) педагогічного моніторингу, діагностики, корекції та індивідуалізації навчання;

5) неперервності навчання, що супроводжується підтримкою навчальної роботи слухачів науково-педагогічними працівниками кафедр закладів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

6) поєднання традиційних і новітніх методів підвищення кваліфікації та застосування інноваційних технологій навчання;

7) забезпечення базового рівня інформаційної культури науково-педагогічних працівників та слухачів курсів підвищення кваліфікації, необхідного для роботи в очно-дистанційному режимі (вивчення інформаційно-комп'ютерних технологій навчання за програмами Word, Excel, Windows, Power Point та ін.);

8) забезпечення необхідних науково-методичних, організаційних, кадрових, інформаційних та інших умов для розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

9) створення умов для опанування нового змісту, нових педагогічних технологій;

10) підготовки педагогічних працівників до реалізації ідеї освітньої реформи, формування нового педагогічного мислення;

11) прогнозування розвитку освіти в регіонах;

12) науково-методичного супроводу реформування освіти на регіональному рівні;

13) гнучкості та оперативності освіти дорослих, швидкого реагування на динамічну соціально-економічну і освітню ситуацію;

14) впровадження інтерактивних методів навчання дорослих;

15) забезпечення розвитку професіоналізму вчителя;

16) актуалізації творчого потенціалу педагогічних працівників;

17) технологічного оновлення підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема адаптації, розроблення та впровадження перспективних інформаційних технологій, створення та актуалізації відповідних банків та баз даних;

18) проведення навчального процесу на основі сучасних освітніх технологій та впровадження активних методів і технічних засобів навчання, контролю за рівнем задоволення потреб педагогічних працівників у підвищенні власної педагогічної майстерності;

19) створення належних умов для навчання й відпочинку педагогічних працівників.

Висновки. Таким чином, розглянувши питання особливостей управління післядипломною педагогічною освітою, ми дійшли певних висновків.

1. Управління даною галуззю освіти спрямовується на формування та реалізацію державної політики, розроблення правових, організаційних, фінансових засад функціонування системи і представлене уповноваженими органами.

2. На основі аналізу системи управління післядипломною освітою у цілому пропонуємо авторське формулювання поняття «управління післядипломною педагогічною освітою».

Управління післядипломною педагогічною освітою у широкому розумінні – це діяльність держави, спрямована на підвищення професійної компетентності педагогів як ключового фактору оновлення змісту освіти та технологій навчання, узгодження їх із сучасними потребами розвитку країни, розроблення правових, організаційних, фінансових засад функціонування системи післядипломної педагогічної освіти.

У вузькому значенні – система органів, що здійснюють виконавчо-розпорядчі дії у сфері післядипломної освіти на засадах централізації, демократизації, науковості з метою адекватного та ефективного реагування на зміни в розвитку суспільства, забезпечення реалізації державної освітньої політики.

3. Управління післядипломною педагогічною освітою зорієнтоване на виконання навчальними закладами даної системи пріоритетних завдань у контексті модернізації системи освіти України, тому, на нашу думку, концепція розвитку управління визначеною галуззю має бути спрямована на підготовку та реалізацію дослідницьких програм як державного, так і регіонального рівнів.

Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз зарубіжного досвіду організації системи підвищення кваліфікації педагогів та можливостей його використання в Україні..

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акинфиева Н. В. Государственно-общественное управление образовательными системами. Саратов : Приволж. кн. из-во, 2001. 92 с.
2. Журавський В.С. Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти. *Правова держава: щорічник наукових праць*. 2003. Вип. 14. С. 20.
3. Загальні відомості про післядипломну освіту. URL : www.mon.gov.ua/education/higher/topic/pdosv/zgv.
4. Коваленко В.П. Удосконалення механізму державного управління післядипломною освітою в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2006. 221 с.
5. Куклин В.Ж. Системные аспекты образовательной политики и управления образованием. *Университетское управление*. 2007. № 326. С. 14.
6. Лазарев В.С. Управління освітою на порозі нової епохи. *Педагогіка*. 1995. № 5. С. 9-12.
7. Огаренко В.М. Державне регулювання розвитку вищих навчальних закладів в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Київ, 2005. 36 с.